EVOLUȚIA CONSOANELOR AFRICATE ÎN SUBDIALECTUL MOLDOVENESC

Marian Antofi
Şcoala Generală nr. 22, Galați

The evolution of the affricate consonants in the Moldavian sub-dialect (Abstract)

As it is one of the most controversial sub-dialect of the Romanian language, the Moldavian sub-dialect becomes a linguistic document while the literary language has its roots into the Wallachian sub-dialect. Phonetically speaking, the evolution of the affricate consonants may point out this idea. An analysis of the most authorized opinions in this field is believed to re-contextualize some important phonological steps in the evolution of this sub-dialect.

Subdialectul moldovean este vorbit în regiunea istorică Moldova, care se întinde din nord, din zona Bucovinei, până în sud la râurile Milcov şi Siret, din vest de la Carpații Orientali, cu unele zone de tranziție către graiurile Transilvaniei Centrale, până în est, la râul Nistru. Această unitate lingvistică este cea mai întinsă de pe teritoriul dacoromân.

Una dintre caracteristicile cele mai importante ale subdialectului moldovenesc este, potrivit *Tratatului de dialectologie românească*, trecerea africatelor *ĉ* şi *ĝ* la fricativele *ŝ* şi *ź*, prin pierderea elementului oclusiv: [ŝinŝi], [ŝireŝ]; [źéme]; [súze]. Mai mult, examinarea hărților ALR demonstrează că fenomenul e consecvent şi unitar pe cea mai mare parte a teritoriului în care se vorbeşte subdialectul moldovean. În graiurile din nord-est şi sud-vestul Moldovei se întâlnesc forme cu africatele nealterate (v. ALRM I, h. 33 [sprinceană], 51 [ceafă], 85 [picior], 8 [sânge], 32 [geană], 46 [gingie]). Hărțile atestă răspândirea accentuată a fenomenului pe teritoriul Basarabiei (v. ALM I, 2, h. 349 [cinci], 350 [arici], 351 [cerneală], 357 [ger], 358 [argint].[1]

Deşi hărțile ALR au notat exemple numeroase, atestând africatele prepalatale nealterate, cea mai mare parte a teritoriului moldovenesc cunoaşte procesul de fricatizare a africatelor, aceasta fiind o caracteristică importantă a graiurilor de tip moldovenesc. În acest sens, o autoritate în domeniu afirmă că „rostirea *ŝ* şi *z* în locul semioclusivelor *ĉ* şi *ĝ* ar fi ultima particularitate pe care şi-o pierde un moldovean atunci când suferă un puternic proces de «muntenizare» a graiului său, fie sub acțiunea graiurilor muntene, fie sub cea a limbii literare”[2] Fenomenul este semnalat, pentru

[1] *Tratat de dialectologie românească*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1984, p. 213.
[2] Todoran, Romulus, *Contribuții de dialectologie română*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1984, p. 78.

BDD-A3616 © 2003 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:28 UTC)

prima oară, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când apare şi se manifestă interesul pentru studiul graiurilor populare româneşti.[3] În legătură cu acest fenomen, Ioan Nădejde face o precizare justă, afirmând: „Despre ce trebuie să spunem că la moldoveni are o rostire mai apropiată de *ş* decât la munteni, de aceea aceştia râd de moldoveni şi pretind că zicem *aşele*, *şine*. Cum că *ce* al nostru va fi semănând a *ş* este de crezut, dar pentru noi este foarte limpede deosebirea şi unul care ar voi să se dea de moldovan şi ar rosti pe *ce* al nostru ca *şe* n-ar amăgi pe nime, fiecine l-ar lua drept străin”.[4]

Pentru a stabili vechimea acestui fenomen în graiurile de tip moldovenesc merită amintite opiniile lui Emil Petrovici, potrivit cărora, în epoca migraţiei popoarelor, românii din nordul Dunării s-ar fi retras în zona muntoasă care înconjoară Transilvania, constituind patru sau cinci vetre. Aici ar fi stat multe veacuri, până prin secolul al XII-lea, când, după încetarea migraţiei popoarelor, s-ar fi revărsat şi înlăuntrul şi în afara Transilvaniei, populând teritoriile locuite de ei astăzi.[5] Revizuindu-şi părerile, Petrovici consideră, cu probabilitate, că diferenţierile din dacoromână nu sunt mai vechi de secolul al XV-lea.[6] Aşadar, nici rostirea lui *ĉ* ca *ŝ* şi *ĝ* ca *ź*, în Moldova, nu poate fi anterioară acestui secol.

Texte din secolul al XVI-lea atestă forme cu africatele nealterate alături de forme care prezintă fricatizarea africatelor. Astfel: *arğintul* (Galata, 1588, 4 ^{r}/1, 5, 8, 16, 9 ^{r}/18, 9 ^{r}/16, 10 ^{r}/4 etc.), *meğeiaş* (Drăguşeni – Pildeşti, 1587, 11/16), dar şi *arjintul* (Galata, 1588, 2 r/4-5, g ^{v}/12), *Punjeşti* (Vaslui, 1558, D. Bogdan, Glosar, 192) etc.[7]

Întrucât în acelaşi document apar aceleaşi cuvinte, cu ambele forme, este limpede că în secolul al XVI-lea fenomenul de fricatizare a africatelor prepalatale în Moldova abia se conturează. În sprijinul acestei afirmaţii vin şi texte din secolele al XIV-lea şi al XV-lea, în care africatele apar nealterate: *Lučiulъ* (Suceava, 1409; Costăchescu, DM în Şt. I, 73), *Măčiucъ* (1439, Costăchescu, DM în Şt. II, 52), *Pureče* (1491, Bogdan, DSM, E, 458)[8] etc.

[3] Ibidem, p. 79.
[4] Nădejde, Ioan, *Despre dialectul moldovenesc*, în “Contemporanul”, III, 1884, nr. 22, p. 872-873, apud Romulus Todoran, *op. cit.*, p. 79.
[5] V. Petrovici, Emil, *Siebenbürgen als Kernland der nördlich der Donau gesprochenene rumänichen Mundarten*, Bucureşti, 1943, p. 309-317, apud Romulus Todoran, *op. cit.*, p. 82.
[6] Petrovici, Emil, *Repartiţia graiurilor dacoromâne pe baza Atlasului lingvistic român*, în LR, III, 1954, nr. 5, p. 16.
[7] Gheţie, Ion, Mareş, Alexandru, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, Bucureşti, Editura Academiei RSR, 1974, p. 197.
[8] Ibid., p. 191.

BDD-A3616 © 2003 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:28 UTC)

Făcând referire la documentele prezentate, Ion Gheţie şi Alexandru Mareş consideră că fricatizarea africatelor prepalatale *ĉ* şi *ĝ* ar fi avut loc în graiurile moldoveneşti în secolul al XVI-lea. Astfel, în această perioadă, Moldova este singura regiune unde apare notat un *ш* (*ŝ*) în locul unui *ч* (*ĉ*).

În ceea ce-l priveşte, Romulus Todoran este mai prudent, considerând că nu se poate data cu precizie acest fenomen, dar că el există cu siguranţă la începutul secolului al XVIII-lea. Prezentând numeroase exemple extrase din lucrarea lui Damian P. Bogdan, Glosarul cuvintelor româneşti din documentele slavo-române, Bucureşti, 1946, Todoran[9] certifică păstrarea lui *č* nealterat începând cu secolul al XV-lea şi până în secolul al XVII-lea; *Vâlčia*: 1407, 1415, 1433, 1437 (Gl. 28), *Bučiumeni*: 1424, 1439, 1490 (Gl. 134), *Stângač*: 1426 (Gl. 201), *Greč*: 1490 (Gl. 164), *Urgičeni*: 1491 (Gl. 212), *Čupăscul*: 1641 (Gl. 145), *Čupăscul*: 1641 (Gl. 145), *Čurea*: 1642 (Gl. 145), ş. a.[10]

Excepţia ar fi *ШИЕПЕЛЕВЬІХ СЕЛО*: 1431 (Gl. 241). După interpretarea lui M. Costăchescu, admisă de Damian P. Bogdan, semnificaţia celor două cuvinte ar fi „satul şepilor", adică „satul cepelor". Primul cuvânt – *ШИЕПЕЛЕВЬІХ* – ar fi pluralul articulat al lui *ceapă*, în rostirea moldovenească (cu *ĉ*>*ŝ*) şi cu flexiunea slavă. Dacă interpretarea aceasta este justă, înseamnă că cel dintâi exemplu de care dispunem, pentru vechimea reducerii semioclusivei *ĉ* la *ŝ*, în graiurile moldoveneşti, este din 1431. După părerea noastră, nu putem pune temei pe acest unic exemplu, de vreme ce în atâtea cazuri *ĉ* s-a păstrat în aceeaşi epocă şi în epocile următoare, cum se poate observa din materialul citat. Suntem tentaţi, mai degrabă, să identificăm aici un cuvânt slav, rus *šepeljacyi*, ucr. *šepel'avyi*: *ШИЕПЕЛЕВЬІХ СЕЛО* – în acest caz, are semnificaţia de „satul cepelegilor (pelticilor)".

Nici invocarea paralelismului cu *ĝ*>*ź*, nici grafia cu *Ж*, în Moldova, care nu redă o realitate fonetică, ci reproduce cu aproximaţie sunetul *ĝ*, pentru care a fost creată, abia în secolul al XV-lea, în scrierea chirilică din ţările române, o slovă specială (*Џ*), nu susţin interpretarea lui M. Costăchescu şi Damian P. Bogdan.[11]

Pentru a-şi argumenta opinia potrivit căreia fricatizarea în graiurile moldoveneşti apare înaintea secolului al XVIII-lea, Todoran[12] vine cu trei mărturii scrise:

„1. În cronica lui Ion Neculce, numele mai vechi al localităţii de astăzi *Isaccea* apare de şase ori cu *ci* (=*ĉi*) – *Obluciţa* şi de zece ori cu *şi* (*ŝi*) – *Obuşiţa*: Iată câteva

[9] V. Romulus Todoram, *op. cit.*, p. 82-83.
[10] Lista cuprinde cuvinte româneşti (nume de persoane şi toponime).
[11] V. pentru detalii, Romulus Todoran, *op. cit.*, p. 83.
[12] Romulus Todoran, *op. cit.*, p. 84 ş.u.

BDD-A3616 © 2003 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:28 UTC)

exemple, citate de autor după ediţia Iorgu Iordan[13]: „*numai ce s-au pornit împărăţia, la Obluciţe sosind au găsitu podul gata peste Dunăre şi au trecut cu oştile sale" (p. 41); „au purces împărăţia în gios, iar pe acel şlah ce au vinit, ş-au trecut Dunărea la Obluşiţă cu mult plen de robi şi de duim" (p. 45) „ iar de primăvară au vinit împărăţia pân'la Obluşiţa ş-au triimis pe Husăin-paşa cu oşti la Hotin" (p. 46); „şi au triimis de au dat ştire viziriului, la Obluciţa, că şi el au scăpat cum au putut şi vine la poala împărăţiii"* (p. 50).

2. În manuscrisul lui Gherman Filip, scris între anii 1721-1724, în Urmeniş, un sat din Câmpia Transilvaniei (azi jud. Bistriţa-Năsăud) se atestă fonetismul *păpuşi* „păpuci": *l-au încălţat cu пзпуши de her*. În acest exemplu, ca şi în exemplele precedente, avem notată, în mod neîndoios, rostirea semioclusivei *ĉ* ca *ŝ*, într-o regiune în care şi astăzi există fenomenul.

3. Tot în cronica lui Neculce întâlnim două exemple care ne atestă, indirect, rostirea lui ĉ ca ŝ şi ĝ ca *ź*. Primul este cerbet „şerbet", din următorul context: Şi-i cinsti paşa cu cafè şi cu cerbet, după cum este cinstea turcească (p. 146), o tipică formă hipercorectă. Cel de-al doilea este logit, ş-au fost dzicând lui Turculeţŭ pentru ce i-au logit noaptea furiş (p. 108). Aşa cum se menţionează în ediţia lui Iorgu Iordan, *logit* nu este decât o formă rezultată din *lovit* (care apare de două ori pe aceeaşi pagină), cu palatalizarea labio-dentalei *v*. Un stadiu *ĝ* de palatalizare a labio-dentalei *v* nu se cunoaşte nu numai în graiurile din Moldova, dar nici în alte graiuri româneşti. Această variantă fonetică nu se poate explica decât într-un singur fel: tot ca o formă hipercorectă. Procesul este următorul: *lovit >loźit* (cf. *vin > źin* etc.), din care se creează forma hipercorectă *loĝit*, după modelul *fuzi > fuĝi*, prin adaptarea formei dialectale la fonetismul literar. Aşadar, din echivalenţele *v = ź*, *ĝ = ź* s-a ajuns la *v = ĝ*, putându-se explica astfel substituirea lui *v* cu *ĝ*. Această formă hipercorectă presupune existenţa pronunţării *ź* pentru *ĝ*.

Ceea ce este sigur, bazându-ne pe exemplele din documentele moldoveneşti din secolul al XV-lea şi secolul al XVI-lea, este începutul alterării africatelor prepalatale în această perioadă, însă generalizarea acestui fenomen pe tot teritoriul graiurilor moldoveneşti cu siguranţă nu se produsese. De altfel, nici astăzi nu întâlnim o pronunţare cu africatele fricatizate pe întreg teritoriul lingvistic al subdialectului moldovean.

Procesul fonetic prin care se poate explica fenomenul mai sus discutat este următorul: *ĉ* (*tź*) şi *ĝ* (*dź*), consoane fiind, au o articulaţie închisă, la nivelul prepalatului se produce o ocluziune, care, treptat, dar rapid, se transformă în constricţiune, în acelaşi loc al tubului fonator. Aceste consoane sunt definite astfel de Alexandru Rosetti: „Semioclusivele nu sunt un sunet simplu, dar nici două sunete, ci o

[13] Neculce, Ion, *Letopiseţul Ţării Moldovei şi O samă de cuvinte*. Text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan, Ediţia a II-a, revăzută, [Bucureşti], 1959, apud Romulus Todoran, *op. cit.*, p. 84.

BDD-A3616 © 2003 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:28 UTC)

reuniune de două sunete, articulate fiecare mai slab decât fiecare sunet izolat: oclusiunea primului element, în *tš* (*č*), de exemplu, nu e completă, iar al doilea element e format cu explozia primului. Aşadar, elementul oclusiv e urmat de un element spirant."[14] Fiind între două vocale (sau chiar şi numai urmate sau precedate de o vocală), care, cum se ştie, sunt sunete cu articulaţie deschisă, *ĉ* (*tŝ*) şi *ĝ* (*dź*) îşi deschid articulaţia sub influenţa acestora, devenind sunete cu articulaţie deschisă. Aşadar, din cele două articulaţii care alcătuiesc semioclusivele *ĉ* (*tŝ*) şi *ĝ* (*dź*), n-a rămas decât articulaţia constrictivă, adică *ŝ* şi *ź*.[15]

Studiind acest fenomen şi în dialectele italiene, prin analogie, Iorgu Iordan[16] presupune că acesta ar fi avut loc la început numai în poziţie intervocalică, în graiurile moldoveneşti, şi că apoi, s-a generalizat.

În pronunţia actuală a graiurilor de tip moldovean (ca şi în cele de tip bănăţean), africatele *ĉ* şi *ĝ* se întâlnesc [nealterate] în corpul sonor al unor cuvinte noi intrate în aceste graiuri din limba literară, fiind ori neologisme propriu-zise, ori cuvinte ale limbii comune, resimţite ca neologisme.

O altă caracteristică a subdialectului moldovean ar fi evoluţia africatei *ĝ*, provenită din */ i /* iniţial urmat de */o, u/* (accentuaţi şi neaccentuaţi), din */ g /* – urmat de */ iu /* şi din */d/* urmat de */ e, i /*, urmaţi de */o, u/*. Astfel, africata *ĝ* nu a suferit aceleaşi transformări ca în celelalte subdialecte, rămânând la pronunţarea reconstituită din timpul limbii române comune. Pronunţându-se ca atare, netrecută la fricativa *j*, africata *ĝ* demonstrează caracterul de arie conservatoare al subdialectului moldovenesc. Astfel, în subdialectul moldovenesc latinescul *jocum* evoluează la *ĝoc*, *jurare* la *ĝura* etc.

Consoana africată dentală surdă *ţ* se menţine ca atare pe teritoriul subdialectului moldovenesc, cum, de altfel, se menţine pe întregul teritoriu lingvistic românesc. În subdialectul moldovenesc această consoană apare atât cu o pronunţie moale, cât şi cu o pronunţie dură, în acest caz alterând timbrul vocalelor următoare. Astfel, după *[t]* pronunţat dur, *[e]* şi *[i]* se velarizează trecând la *[ă]*, respectiv la *[î]*, iar diftongul *[ea]* se reduce la *[a]*.

Textele din secolul al XVI-lea[17] prezintă următoarea situaţie în cazul pronunţării africatei dentale [ţ]: *înţelesu* (Suceava, 1595, 1 ^{r}/11), *necuraţilor* (Galaţi, 1570-1571, 19/6-7), *nepoţilor* (Suceava, 1593, 5), care atestă pronunţarea moale, uşor palatalizată a lui [ţ], dar şi: *ţara* (*Moldoviţa, 1592, 1 ^{r}/10), *ţъgan*, *ţъgancъ*, *ţъganci* (Suceava, 1593, 2,3,4,8). Este de remarcat faptul că, din toate aceste exemple, singurul

[14] Rosetti, Alexandru, Lăzăroiu, Aurelian, *Introducere în fonetică***,** Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1982, p. 76-77.
[15] V. Romulus Todoran, *op. cit*., p. 89.
[16] Iordan, Iorgu, *Graiul putnean*, în "Ethnos", I, 1941, republicat în *Scrieri alese*, Bucureşti, Editura Academiei RSR, 1968, p. 233.
[17] V. Ion Gheţie, Al. Mareş, *op. cit*., p. 164.

BDD-A3616 © 2003 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:28 UTC)

cuvânt care-l menține pe [ț] dur, nu numai în subdialectul moldovenesc, dar şi în întreaga Dacoromanie, precum şi în limba literară, este *țară*.[18]

Ca şi în cazul celorlalte caracteristici prezentate, subdialectul moldovenesc îşi dovedeşte încă o dată caracterul conservator prin păstrarea nealterată a africatei dentale sonore [d]. Acest sunet nu se păstrează totuşi pe întreg teritoriul moldovenesc, fricatizarea lui la [z], mai ales în graiurile din sud, fiind explicată prin influența graiurilor munteneşti, dar mai ales prin influența limbii literare. Astfel, de obicei, [d] apare notat în variație (alternativ) cu [z], el fiind atestat de NALR mai ales în județele Suceava şi Botoşani.[19]

Deşi Florica Dimitrescu consideră că „niciodată nu vom întâlni un cuvânt de altă origine decât latina care să cuprindă sunetul *dz*, acesta constituind un fel de indicator al originii sale latine,[20] în subdialectul moldovenesc acest sunet se întâlneşte şi în cuvinte de substrat precum: *dăr*, *brîndâ*, *mádări* etc.

În textele vechi fonetismul [d] apare notat încă din secolul al XV-lea: *Budzĕ* (1495; Bogdan, DSM, II, 55), *Ordzea* (1497; D. Bogdan, Glosar, 182) etc.

În textele din secolul al XVI-lea apare, de asemenea, după cum este şi normal, pronunția alternativă a celor două sunete, [d] şi [z]. Astfel, atestările lui [d] sunt următoarele: *amiadzъdzi* (*Mold. C. 1593, 1 ^{r}/16), *audzit* (Drăguşeni – Pildeşti, 1592, 12/17) etc.[21]

Pe baza exemplelor prezentate, se poate constata că [d] apare notat curent în aproape toate documentele, iar exemplele cu [z], deşi net minoritare, nu sunt totuşi rare. Într-un document cum este cel scris în Galați în 1570-1571 apar numai exemple cu [z], iar unul dintre ele (ca şi alte particularități de limbă) pare a ne arăta că scribul era moldovean, nu muntean. Deci, în graiurile moldoveneşti de sud [d] nu evoluase la [z].

Trecerea lui [d] la [z] în Moldova nu e foarte veche. În acest sens se pot consulta exemplele de după 1600 extrase din DIR, XVII, A.

După cum se remarcă, în privința tratamentului africatelor subdialectul moldovenesc reprezintă una dintre ariile lingvistice cele mai conservatoare de pe întreg teritoriul românesc. Astfel, în vorbirea locuitorilor Moldovei se întâlnesc arât pronunțările arhaice ale africatelor [ĝ] şi [d], precum şi fricatizarea africatelor [ĉ] şi [ĝ] (numai când acesta din urmă evoluează direct dintr-un [g] latinesc urmat de [e] sau [i]).

[18] Ibid..
[19] *Tratat de dialectologie românească*, p. 215.
[20] Dimitrescu, Florica, *Contribuții la istoria limbii române vechi*, Bucureşti, 1973, p. 12.
[21] V. I. Gheție, Al. Mareş, *op. cit*., p. 187-188.

BDD-A3616 © 2003 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:28 UTC)

LISTĂ DE ABREVIERI

ALR: *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul limbii române din Cluj, sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Partea I (ALR I), vol. I-II de Sever Pop; partea a II-a (ALR II), vol. I şi supliment de Emil Petrovici. Cluj, 1938 (I_1); Sibiu, Leipzig 1942 (I_2), Sibiu, Leipzig, 1940, (II_1), Sibiu, Leipzig 1942, (II_1 supliment).
ALRM: *Micul Atlas lingvistic român*, publicat de Muzeul limbii române din Cluj sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Partea I (ALRM I), vol. I de Sever Pop, Cluj, 1938; partea I (ALRM I), vol. II de Sever Pop, Sibiu, Leipzig, 1942, partea a II-a (ALRM II), vol. I de Emil Petrovici, Sibiu, Leipzig, 1940.
ALM: *Atlante linguistico mediterranea*, sub conducerea lui Gianfranco Folena, Venezia, f.a.
NALR (Mold./Buc.): *Noul atlas lingvistic român pe regiuni, Moldova şi Bucovina*. Date despre localități şi informatori, de Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ion A. Florea, Ion Nuță, Adrian Turculeț, Bucureşti, 1987.
Bogdan, DSM: *Documentele lui Ştefan cel Mare*, ed. I Bogdan, I-II, Bucureşti, 1913.
DIR: *Documente privind istoria României*, Ed. Academiei RPR, Bucureşti, 1951 ș.u. (A. Moldova; B. Țara Românească, pagina și numărul de ordine al textului).

BIBLIOGRAFIE

*** *Tratat de dialectologie românească*, coordonator dr. Valeriu Rusu, Craiova, Scrisul Românesc, 1984.
Dimitrescu, Florica, *Contribuții la istoria limbii române vechi*, Bucureşti, 1973.
Gheție, Ion, Mareş, Alexandru, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, Bucureşti, Editura Academiei RSR, 1974.
Iordan, Iorgu, *Graiul putnean*, în „Ethnos", I, 1941, republicat în Scrieri alese, Bucureşti, Editura Academiei RSR, 1968.
Petrovici, Emil, *Repartiția graiurilor dacoromâne pe baza Atlasului Lingvistic Român*, în LR, III, 1954, nr. 5.
Rosetti, Alexandru, Lăzăroiu, Aurelian, *Introducere în fonetică*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1982.
Todoran, Romulus, *Contribuții de dialectologie română*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1984.

BDD-A3616 © 2003 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:28 UTC)